

A KELEBIAI ÚTON

Az ember a nyelvét majd ketté harapja, akkorát zöttyen a Jeep. Pedig alig húsz kilométeres sebességgel halad. Kegyetlen rossz az út; a parasztszerek mind föltörték a követ. Néhol három-négy suk-kos is lehet a gödör, de most nem lehet látni a mélységét, mert elta-karja a latyak. Amikor behuppanunk, kétoldalt messzire löttyen a víz, azután, amikor elhaladtunk, lopakodva visszasonypolyog és to-vább ássa a gödröt — és ki tudja milyen mélységeket ér el még, ha az ember engedi.

Egy esztendővel ezelőtt még volt autóbusz-járat a város és a tizenkét kilométerre levő határmenti tanyafalu között. De az idén már nem adott autóbust a Dinamó közforgalmi vállalat, azt mondta: nem fogja összetörni gépkocsijait ezen az istenverte gyatra úton.

Most a hetipiacra bezöttyő parasztkocsikon, a traktorokon és ezen az egy Jeepen kívül más jármű nincsen, ami ezt a tizenkét kilo-métert megrövidítené. Hacsak a kerékpárt nem számítom annak, mert vásár- és ünnepnapon este, amikor a sötétség már úgy rátele-pedett erre az útra, akár a korom, nem egyszer láttam, zihálva hajt a legény a városból hazafelé, és hátul mögötte, a kemény csomag-tartón ül a lány. Színházban, vagy moziban voltak — s utána tizen-két kilométeres sötét út.

A nagy zöttyögések között útközben arról beszélünk, hogy milyen szívesen járna ez a nép a városba, ha valamire föl lehetne kapasz-kodni.

— Meg hát, ha jobb lenne ez az út és járna hozzánk az autóbusz, akkor maguk is sűrűbben járnának ki hozzánk? Ugye? ... Mert sok-szor várjuk ám mink az előadókat ...

— Miért nem javítják meg maguk az utat?

A sofőr legyűnt.

— Miért? ... Több mint egy millióba kerül kilométere. Honnan vegyünk most egyszerre ennyi pénzt?

Ez bizony nagy gond.

— Már annyit törtük rajta a fejünket, hogy mit lehetne csinálni — enyhíti a sofőr a helyzetet — de, tudja vannak fontosabb dolgok is, nem éppen az a legelső, hogy kiflaszterozzuk a városba vezető utat... Azt mondta a Pájó, ha az idén nem, akkor gyüvőre... Addig meg hát ugráljuk az árkokat, mint ezt is itt, e...

De nem sokáig kellett már így tekeregnünk, kerülgetve a gödröket, mert megérkeztük Kelebia alá s itt már homokos és száraz az út. Rá is kapcsolt ez a tetőtől talpig olajtól maszatos legény és a sebesség emelkedésével párhuzamosan derült mosolyra az arca.

Még világos délután volt, amikor megérkeztünk Kelebiára. Vékony felhőfátyol mögött a látóhatár szélén ücsörgött a nap, a barázdák között vagy nyolcvan iparkodtak a szövetkezetiek, hogy a sötétség beállta előtt „kihajtsák a sort”.

Éppen szünet volt és a rámpás édeskés illata terjengett a pincék körül

NEVE: „ÚJJÁSZÜLETÉS”

Így hívják a kelebiai szövetkezetet.

— Valaki azt mondta az emberek közül, hogy a tanyafalu lelke. Nem kereste rá a szót, csak úgy kibuggyant belőle, mint amikor az embernek hirtelenében őszinte szó jön a nyelvére.

Pár esztendővel ezelőtt nagyobb volt, aztán — hogy jött a törvény — akik akartak kimentek belőle, hogy csak úgy mint régen, a maguk gazdái legyenek. Jó gazdák, rendben tartják a földet, a homokot s néha arra néznek a szövetkezet felé:

„No most mire viszi nélkülünk.”

Mert egynéhány igazán jó dolgos kéz távozott.

Hát azért az „Újjászületésiek”, ha most kevesebben is vannak, kitétek magukért. Ezt csak akkor láttam, amikor szétnéztem a portájukon.

Ma s z á z h ú s z család teszi ezt a szövetkezetet; százhusz erős, kemény homoki család — mert a homoki emberek nagyon szívós és jó munkabíró emberek. Bizony a homok, ez a pergő sárga talaj úgy fogva tartja az embert, hogy mozogni nem tud tőle, mert ha nem vigyáz, elillan, vagy „előnt” mindent, akár a folyó vagy a tenger.

— Ha ennyi az ember, mennyi a homok és a föld? — kérdem.

— 1300 hold szántó és 140 hold van szőlő alatt.

— És erre csak százhusz család?

— Több. Mert az idén 320 munkaszerződést kötöttünk. Privátok is dolgoztak nálunk... Minden esztendőben többen jönnek.

Megint a földre terelődik a szó. Szántó és a szőlő. Ismerve a futóhomokot, most az a kérdés, mennyi lehet ebből parlagon.

— Semmi, egy talpalatnyi se — mondja L. K. igazgató — ha csak a ligetet, meg a mesterséges tavat nem számítjuk annak. A többi már mind termővé szelídült. Még az a 30 hold futóhomok is a határzónában; teleraktuk gyökeres vesszővel. Két év múlva az is terem s akkor bizony kevés lesz már a 40 vagonos pince. Azt is köll újat építeni.

Ilyenek hallatára az ember igyekszik elismerő szavakat keresni, motyogok is valamit, de szeretnék a dolgok mélyére pillantani. Mondjuk azt meglelni, hogy mi ebben a szövetkezetben az „újjászületés”. Híre már rég túljutott Szabadka határán, pedig itt nem is történtek csodák, csak egyszerűen az a helyzet, hogy az embereknek kezükre áll a munka és nem hagyják meg a parajt se kihasználatlanul.

Azt hiszed, hogy ez a maroknyi közösség csak bor- és magtermeléssel foglalkozik és örül, vagy megelékszik azzal, hogy ezt is kiadja ez a komisz homok.

— Nem komisz a homok. Tud olyan jó is lenni, mint az az áldott fekete anyaföld. De még mennyire, hogy tud.

Itt van. Mi nőtt ki ebből a homokból.

Van állattenyészetünk: 130 darab szarvasmarha, 260 birka és 1000 fajsértés. Tejtermékkel dominálnak a szabadkai piacon.

És tovább...

Konyhakertészetünk 16 hektáron terem, és dúsán terem a homokon, mert mesterséges esővel szórják be a termőfelületet. Hosszú csövezetekkel három hidrálás dolgozik és egy 24 óra alatt 25 milliméteres csapadékot ad a 16 hektárnak.

— Csak ilyen mesterséges esővel tudtuk elérni a homokon, hogy az idén (1955-ről beszélünk) 10 vagon paprikát, 6 vagon paradicsomot exportált a szövetkezetünk.

Az öreg tehenész is közbeszól, hogy kiegészítse az igazgató szavát:

— Meg egy vagon sajtot is kiszállítottunk. De olyan sajtot, hogy megnyalta utána az ujját az, aki abbul evett...

U. J. barátom, a költő már vagy tíz év óta ismeri ezt a szövetkezetet. Terepmunkában Kelebia is az ő körzetébe tartozik. Nemcsak az emberek, de a gyerekek is megismerik már, ha erre jár. Azt mondja:

— Azt kérdezd meg L. K. elvtárstól, mi a titka annak, hogy mindig a legjobb árakat érik el a piacokon.

Jót nevetnek erre mind a szövetkezetiek.

— Mi a titka? — veszi át a föladott szót L. K. elvtárs — hát mi lenne más, mint a portéka. Ha jó a sajt és tiszta a tej, (nem szedik le róla a tejszínt, mert van szívük jót adni az embereknek) akkor megadják érte a legjobb árat is. És ez köll a munkásembernek, hogy megadják, ami a munkájáért jár...

A piac az nagy dolog. A munka kézzelfogható eredménye ott mutatkozik meg igazán.

— Külön adottság kell ahhoz, hogy valaki kiismerje a piac természetét. Ezek olyan emberek — mondja U. J. — hogy a piac lélegzetét is ismerik...

MEGINT AZ ŰT

— Hogy tudják a piacot megközelíteni ilyen gyatra úton?

— Hát rosznak rossz, de azért még mindig lehet rajta hajtani.

— A tejfölből vaj lesz, mire beérkeznek.

— No, no! Vigyázunk mi arra.

— Nem tudom, hogy lehet-e.

A pince előtt, ahol beszélgettünk, az emberek összenéztek. Egy borostáskepű öreg bácsi nem állhatta szó nélkül.

— (Mink nem parasztszekéren visszük a portékát, hanem traktor-pótkocsin meg kamionon. Ne feledje ám azt se, hogy ez a legjobban gépesített szövetkezet a járásban, oszt a gumikerekek csak könnyebben átlélik az árkot. Nem igaz, Pájó? ...)

Mind egyszerre helyeselte az öreg szavát.

Ez tetszett is az öregnek, mert utána egyhajtásnyire leszalajtott vagy félliter rámpást a mellettünk álló vödörből.

Ha már a gépesítésnél tartunk, megjegyzem: nem a legjobb, hogy a tanyafalutól, a szövetkezeti majortól hat kilométerre van a gépállomás.

— Ez má' igaz! — szolt megint az öreg. — Ide nem tehattük a szabad ég alá. Meg aztán kukoricaszárbul mégse szoktak gépházat építeni. Nem igaz, Pájó.

Látom én, hogy egyhúron pendülnek ezek a szövetkezetiek, de a szó életigenlő értelmében pendülnek és most már azt szeretném tudni, mennyi a gép.

— Van négy traktorunk, eke hozzá, pótkocsik, egyszóval ami köll.

— Ez még nem minden — mondom, — mert a szmederevői szövetkezetben, ahogy a tőkéről leszedik a szőlőt (mert csak az megy kézzel, hogy leszedik) attól kezdve, szóval a mázsálástól kezdve minden villanyra megy, egészen a földalatti üveghordóig. Nem tekerik

ők se a darálót, se a prést, villany hajtja nekik a mustot le a pincébe, s amikor bor lesz belőle, oda áll a szövetkezeti pince elé a vonat, és villannyal töltik meg a ciszternakocsikat is... Az gépesítés!...

Az öreg megcsóválta a fejét.

— Nem mondom... Maga látta?

— Igen. Ott aztán nem folyik el egy csöpp bor se.

Erre megszólalt L. K. elvtárs.

— Igen, de az ötvenesztendős szövetkezet, mink meg alig munktunk öt esztendősek. Az idő mégis csak idő.

— Igen ám — mondom — de a szmederevói gépek legnagyobb része 54-es modell. Most vették, nem ötven esztendővel ezelőtt.

— No, abba nálunk se lesz hiba — tromfolt rá az öreg — mert gyüvőre mink is veszünk. Nem igaz, Pájó!

Igy ugrasztotta ki a beszélgetés a jövő évi tervet a bokorból. Ez a kemény munka valamennyi pénzt mégis csak összehozott. Még a szűkölködés is segített, (mert a saját szájuktól vonták meg ezt a falatot) hogy most már meg is rajzoltathatták az új gépműhely tervrajzát (az irodában már meg is láthatja az ember, ha akarja); sokáig vártak rája, de most megveszik a kombájnt a traktor-vetőgépet, ebből, kettőt vesznek, azután ugyancsak ötvenhatban egy agregát-kukorica-vetőgépet — és

— ... egy autóbust is veszünk, hogy legyen mivel bejárni a városba.

— Autóbust?

— Igen.

— És ha tönkreteszi ez az út?

— Egy darabig még kerülgetjük a gödröket, mint az okos ló, aztán mink egy kicsit, a város egy kicsit, oszt olyan út lesz itt a jegenyesorok között, hogy belát rajta egészen a városig...

RÁDIÓHANG A SZŐLŐBEN

A szüretelők éppen a munka befejezéséhez közeledtek, amikor kiértünk a szőlőbe. Az őszi időkben ki így, ki úgy volt öltözve, ez a csoport úgy mutatott, mint ezek a hervadásnak indult szőlőlevelek. Egynéhány lányon férfinadrág feszült

— Ennyi fiatal egy rakáson, szüret is van, szép aranyos színekben vibráló alkonyat, és senki sem dalol. Ilyenkor Szerbiában vagy Boszniában betölti a hegyeket is. Itt semmi...

— Ezek nem olyan dalosak — mondja L. K. elvtárs — akkor dalolnak, ha mulatságra mennek. Pedig a gyerekek tanulják a dalt az iskolában.

(Ha valaki ennek kikutatná a nyitját, és fölvágná ezeknek az ifjú sziveknek a „nyelvét”, hogy utat nyisson a melódiáknak, nagy szolgálatot tenne vele. Mert nagy szolgálat az, ha valaki életörömmel ajándékozza meg az embert!)

Majd elámultam, amikor megálltam egy-egy tőke mellett. Hát legalább egy kosárra való szőlőtől roskadoznak a venyigék.

— Ez aztán igen. Biztosan locsoltak vagy tízszer is, hogy ilyen szépen megmaradt.

— Tízszer?! Ugyan. Az kész pazarlás. Az öreg budárok rögeszméje az a sokszori locsolás. Egy istennek nem engednének belőle, csak pazarolják a kékkövet, drága kékkövet. Mi mindössze négyszer locsoltunk.

— Négyszer?

— Igen. Állandóan figyeltük a szőlészeti és gyümölcsészeti intézet jelentéseit, s amikor a noviszádi rádió bemondta: adj neki. Locsolás. Négyszer mondta be — és itt van a szőlő...

Ha most én hirtelenében ceruza, papír és logarléc nélkül számolni tudnék, ki tudja mekkora lenne az a szám, amely kimutatná, csak itt, a mi szőlőtermő vidékünkön, hogy mennyi kékkő és mennyi drága munkaerő, munkanap ment veszendőbe, csak azért, mert hát az „öregek így tanították”?!...

A MAJORBAN

Nem volt elég szék, így hát az íróasztalra ültünk — a majorsági irodában — hogy pislogó körte fényében beszélgessünk egy kicsit Kelebia dolgairól.. A szövetkezeten belüli és a szövetkezeten kívüli dolgairól.

Túrót ettünk és bort ittunk rá. Kétéves kelebiai rizlinget.

Egyszerre kigyulladt az arcunk.

A kelebiaiak mosolyogtak.

— Ebben több a vaj, mint a túró. Maguk ilyen pazarló emberek?

Az élcre találó volt a válasz.

— Ezért van nekünk jóhírünk a piacon. A vevő jót akar, s ha jót kap, azt megfizeti.

Jót neveltünk. Majszoltuk a puha, vajjas túrót, ki szerbül, ki magyarul mondogatta sorra a véleményét.

Szerbek és magyarok élnek ebben a tanyafaluban. Kétnyelvvel élnek, mindegyik beszéli a másik nyelvét. Egyik percben magyarul beszélünk, a másikban szerbül.

Megjegyzí mellettem valaki:

— Még a nyelvek lelke is közel férközött egymáshoz . . .

„TANÍTÓNÓ”

A szövetkezeti otthonban már több a fény. Ügylátszik a szabadkai villanytelep megszánta a tanyavilágot s nem akarja, hogy megvakuljon a pislácsszerűen égő körték mellett. (A csúcsban, amikor a nagy üzemek faló gépei mellett a város testén is kigyúlnak a fények, mindenkinek kevesebb jut a fényből és ha ezt meg is értjük, mégis közös erővel szidjuk a villanytelepet.)

— Több fény kellene a tanyafaluba!

B. Z. tanítónő szép barna szemeivel igent int.

— És több könyv. Több betű.

Jó lenne, ha valamit tennénk, hogy a szellemnek is szélesebb legyen az útja. Valahogy úgy zötyög erre a szellem is, s el-elszakadozík, mint a mi Jeepünk azon a gidres-gödrös úton.

— Az ember sokszor olyan szépeket kigondol —

Igy a válasz:

— És nem tudja megvalósítani.

Csak úgy részletben, darabokban, mert mindig első a kenyér s csak azután jön a szellemi táplálék. A betű, a könyv, a művészi játék, a dal . . .

— Mondja — faggatom a tanítónőt — járnak a gyerekek iskolába. Mert itt a tanyavilágban hajlamosak az emberek arra, hogyha a gyerek már használni tudja a végtagjait, munkába állítja. És hogy a fejében mi marad vagy mit gyújt magának, az másodrendű kérdés. Itt nagyon sok gyereknek nincs gyermekora. Hamar munkába fogják, koravén lesz . . .

A tanítónő hallgat. Mint aki találva érzi magát. Egy kicsit ő is ludas benne (gondolom, de ezt nem mondtam ki), hiszen rábízták.

Ó! Mit jelent e szó?! . . . Egy egész nemzedéket.

Rábízták, hogy ne locsolja kilencszer-tízszer a szőlőt, amikor négyszer is elég; rábízták, hogy a gépet többre becsülje, minthogy látástól vakulásig görnyedjen és agyondolgozza, vagy elkótyavetyélje magát; rábízták, hogy tudatosítsa bennünk, nemcsak testileg, hanem szellemileg is fejlett embert és anyát kér a holnap...

A tanítónő erre azt mondta:

— Sorra jártuk a szülőket, és magyaráztuk nekik, mit jelent az iskola. Ne vegye ki a gyereket az iskolából, mert nemcsak hogy megbüntetik, hanem a saját gyerekének, akit annyira szeret, pótolhatatlan károkat okoz... Nem mondom, voltak, akik meghallgattak. Az idén már kevesebb gyerek maradt otthon kanásznak. **K e v e s e b b.**

Nézem a tanítónőt. Fialat. Fialat élet. Itt él a tanyavilágban és — nem ömlik belőle a panasz. Pedig idelátszanak a városi fények az ég alján.

Őszintén szól most, mert megtaláltuk a legőszintébb hangot.

— Tudja, én nemcsak tanítónő vagyok, hanem olykor orvos is. Ha van valami baj, hozzám jönnek az anyák. Kössem be a gyerek sebét. Adjak valamit, mert láza van, félrebeszél. Gyöngyözik a homloka. Viszem a lázmérőt, meg táskámban az orvosságot a tanyára.

Amikor kiérek hozzájuk, megnyugodnak... Másnap, harmadnap meggyógyul a gyerek... Sokat tanultam itt... A könnyebb betegségeket magam is tudom gyógyítani...

Lám, ezért kevesebb az iskolából kimaradó gyermekek száma.

— És a könyvek? Az egyesületi könyvtár?...

— Majd egy éve, hogy nem vettünk könyvet. De most van pénzünk. Harmincezer dinárt kapunk a szövetkezettől. Persze az a kérdés, hogy ebből mennyit emészt fel a kultúregyesület egyéb anyagi gondja...

De nemcsak a könyv, az olvasó is gondot jelent. Az olvasó...

A tanítónő mosolyog.

— Az én diákjaim jó szervezők. Ők viszik a könyvet a szülőkhöz s közönyösen olvassák, ilyenkor, télvíz idején...

A diákok. Ezek a tanyai elemisták a könyv szolgálatában?

— Igen. Ők a kezdeményezők. Azután már a szülők is küldik őket.

— — — — —

Ha az ember arra gondol, hogy könyvkiadóvállalataink raktáraiban milliós értékekben áll a könyv és itt meg kevés, akkor...

... A tanítónő gyerekeket gyógyít és könyveket küld a tanyákra.

Ma... Holnap...

És holnapután...?

PERGŐ HOMOK

Az ember a nyelvét majd ketté harapja, ha erre a Jeepre ül...

Mi ez az út ehhez a homoki élethez képest?...

Irodalmi estét tartottunk a szövetségi otthonban. Szerb és magyar nyelven fölváltva olvastunk föl kétnyelvű közönségnek.

A magyarnyelvű fölolvasás után egy szerb elvtárs odalépett az előadóhoz:

— Bogami, ono, što ste čitali — to je istina.

Aztán hozzáfűzte:

— Znate, sve sam razumeo.

— Valamennyi folyóiratot, amit a hónapunk alatt magunkkal vittünk, mind megvették. Asszonyok, lányok, legények, parasztok, budárok...

Kemény, kidolgozott kezek vették át a hófehér papírra nyomott folyóiratot.

Amikor búcsúztunk, akkor láttam, hogy a jelenlévők soraiban ott ült az olajtól tetőtől talpig maszatos sofőr is.

— — — — —

Ezek az emberek jól megkötötték a pergő homokot.

Most már terem...

Kelebia, 1955 ősztűjáján